

Les comunitats de pràctica i desenvolupament professional com a mecanisme de millora de l'ensenyament universitari. Una experiència de treball en xarxa entre les universitats dels països catalans¹²

AUTORS/ES:

- **BOZU, ZOIA.** Departament de Didàctica i Organització Educativa (DOE). Universitat de Barcelona (correu electrònic: zoiabozu@hotmail.com).
- **JARAUTA BORRASCA, BEATRIZ.** Departament de Didàctica i Organització Educativa (DOE). Universitat de Barcelona (correu electrònic: bjarauta@ub.edu).
- **GONZÁLEZ LÓPEZ, JUAN JOSÉ.** Departament de Didàctica i Organització Educativa (DOE). Universitat de Barcelona (correu electrònic: juan.jose.gonzalez@ub.edu).

PARAULES CLAU: Xarxa de recerca i innovació, comunitat de pràctica, formació i desenvolupament professional del professorat universitari.

RESUM

La comunicació presenta els resultats del treball realitzat en el context d'una xarxa conformada per professors/es universitaris/es que imparteixen assignatures relacionades amb la formació de formadors en les titulacions de Pedagogia i Magisteri de diferents universitats catalanes. La xarxa, amb un clar sentit formatiu i orientada a la innovació i millora de la docència universitària, s'ha convertit en un espai real d'intercanvi i reflexió col·laborativa entorn a la millora de la docència universitària. En aquest sentit, els diferents membres de la xarxa han treballat en la creació i consolidació d'un espai web d'intercanvi d'experiències, en la promoció de recerques i innovacions sobre docència universitària, en la creació i difusió de materials curriculars i en la reconversió de diverses assignatures de les titulacions de Pedagogia i Magisteri a l'European Credit Transfer System (ECTS). A més a més dels canvis introduïts a la pràctica docent dels membres de la xarxa, cal dir que el treball col·laboratiu entre professors i professores amb categories i experiències professionals diferents ha generat un veritable context de formació docent. En aquest sentit, la xarxa s'ha convertit en un espai d'intercanvi de visions, experiències i pràctiques que ha facilitat un apropament entre professors novells i experimentats i una reflexió compartida i personal sobre l'ensenyament universitari. Concretament, han participat en aquest grup de treball professors/es de la Universitat de les Illes Balears, la Universitat Lleida, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i la Universitat de Barcelona.

¹Comunicació presentada en el marc del 1r Congrés de Formació per al Treball en Xarxa a la Universitat. Complexitat, corresponsabilitat i construcció del coneixement, celebrat a Barcelona el 12 i 13 de febrer de 2009.

² Els autors de la comunicació es fan responsables de la correcció lingüística d'aquest document.

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta comunicació pretén mostrar les experiències viscudes al llarg d'un procés de recerca i innovació portat a terme durant un període sostingut de tres anys per un grup de professors i professores de diferents universitats catalanes. En concret, la finalitat del projecte va ser conformar una xarxa de treball integrada per diferents grups de recerca amb una certa implicació en les assignatures de "Formació del Professorat" de les titulacions de Pedagogia i Magisteri de les universitats de parla catalana. Com a antecedents de la xarxa, cal citar les trobades anuals d'aquests grups de recerca en el marc de les "Jornades d'Intercanvi del Professorat" realitzades des de 1999 fins al 2004. Aquestes jornades tenien com a objectius fonamentals desenvolupar coneixements col·laboratius en el context acadèmic universitari i investigar dinàmiques de desenvolupament de la formació universitària permanent dins del futur Espai Europeu d'Educació Superior (EEES).

Els grups de recerca que conformaven la xarxa eren els següents: (i) Educació i Ciutadania de la Universitat de les Illes Balears, (ii) Grup d'Investigació sobre el Professorat de la Universitat de Lleida, (iii) l'Equip de Desenvolupament Organitzacional (EDO) de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'equip Currículum, Avaluació i Formació del Professorat de la Universitat Rovira i Virgili i el Grup de Formació Docent i Innovació Pedagògica (FODIP) de la Universitat de Barcelona.

La xarxa, vigent des de 2004 fins a 2007, va esdevenir una veritable comunitat de pràctica, un espai que va fomentar l'intercanvi i la creació col·laborativa de coneixements, materials curriculars i recerques relacionades amb l'àmbit de la formació docent. Així doncs, els diferents membres de la xarxa van iniciar i desenvolupar recerques per atendre les demandes i requeriments de l'Espai Europeu d'Educació Superior, van promoure investigacions i projectes de millora de la docència universitària, van intercanviar metodologia i materials curriculars i van estudiar i instaurar diferents propostes de formació permanent del professorat. En concret, la comunitat de pràctica creada pel professorat de les universitats de parla catalana, van fonamentar la seva participació en la xarxa sota les premisses de "compromís mutu", "empresa conjunta" i repertori compartit" que Wenger (1998) cita com a dimensions fonamentals d'una comunitat de pràctica:

- a) *Compromís mutu*. La interrelació del coneixement parcial de cadascun dels individus es allò que dona valor a la comunitat de pràctica.
- b) *Empresa conjunta*. Una comunitat de pràctica ha de presentar uns objectius i necessitats comuns, encara que no homogenis. Cadascun dels membres de la comunitat de pràctica pot comprendre un objectiu de manera diferent, però encara així compartir-ho. En aquest sentit, els interessos i les necessitats poden ser diferents i, per tant, negociats, però han de suposar una font de coordinació i d'estímul per a la comunitat de pràctica.
- c) *Repertori compartit*. Amb el temps, la comunitat de pràctica va adquirint rutines, paraules, eines, maneres de fer, símbols o conceptes que ha produït o adoptat en el curs de la seva existència.

2. ORIGEN DEL PROYECTO D'INNOVACIÓ

La professió docent universitària és una professió que mostra clars signes d'individualització i balcanització. És una activitat secularment individual i de portes endins com poques altres professions. Sovint, els professors i professores universitaris són els responsables exclusius de les situacions d'ensenyament i aprenentatge, sense quasi comptar amb oportunitats reals que els informin de la seva manera d'actuar a l'aula.

En la literatura sobre l'individualisme docent, sobretot aquella dirigida a l'estudi de la funció docent en els nivells primaris, trobem diferents explicacions a aquest fenomen. Alguns autors/es parlen de l'individualisme com a "dèficit psicològic", és a dir com una mostra de la falta de confiança o ansietat dels docents davant la possibilitat d'estar sotmesos a escrutini (Lortie, 1975). Però l'individualisme podria ser també conseqüència de l'estructura del lloc de treball i de la pròpia distribució de l'espai en els centres (Flinders, 1988). Independentment de la resposta que donem a aquest interrogant, sí sembla evident que un elevat nivell d'individualisme, assumit ingènuament com una expressió de l'autonomia professional (Tedesco, 2001), dona lloc a "*competències no reconegudes*" i a "*incompetències ignorades*" (Fullan i Hargreaves, 1992). Sense cap tipus de dubte aquesta falta de diàleg i comunicació entre docents, suposa una rèmora per a la millora del currículum, l'aprenentatge de l'alumnat i la professionalització docent.

L'aïllament i individualisme no semblen ser les úniques formes que adopten les relacions que manté entre si el professorat. La balcanització sembla ser altra modalitat dominant en la cultura universitària. Aquesta forma d'interacció es produeix quan en els departaments apareixen grups separats de professors i professores, amb interessos i concepcions disciplinaris i docents diferenciats i que, en ocasions, rivalitzen i competeixen per posicions de privilegi i preferència. En les cultures balcanitzades, l'organització com un tot no és més que la suma de les parts. Probablement, la causa d'aquesta situació podríem trobar-la en la divisió del currículum en àrees poc connectades, l'organització rígida dels departaments i en una organització del professorat que respon més a interessos professionals i al repartiment d'influències i poder, que altres factors més rellevants com l'aprenentatge de l'alumnat (Torrego i López Pastor, 1999). La balcanització no només constitueix un obstacle puntual a la innovació sinó que és principal fre endogen per a l'adopció d'una nova cultura institucional que prengui la col·laboració com al seu eix estructurant.

En la cerca d'alternatives i opcions que aconseguixin eliminar els efectes perniciosos de l'individualisme docent i la balcanització, toma força la proposta de desenvolupar el sentit de comunitat i el treball en equip entre el professorat. La construcció d'una cultura col·laborativa significa traçar relacions de col·legialitat, fonamentades en els principis d'ajut, planificació i reflexió, o potser més concretament, en la realització d'un treball compartit, entre pars, sustentat en equips de recerca i mitjançant projectes desenvolupats en els escenaris educatius reals. En base a aquests arguments, la finalitat general del projecte que ara es presenta, va ser dissenyar i constituir un equip o comunitat de desenvolupament professional, un espai en el que fos possible un apropament entre professors novells i experimentats de diferents universitats de parla catalana i una reflexió compartida, personal i contextualitzada sobre la pràctica docent en una àrea de coneixement específica com és la formació del professorat.

3. OBJECTIUS DE LA XARXA

La “Xarxa de Recerca i Innovació de la Formació als Ensenyaments de Ciències de l'Educació”³ va ser creada atenent als següents objectius:

a) Promoure i desenvolupar recerques col·laboratives per l'aplicació dels Crèdits Europeus (ECTS) a les assignatures de “Formació del Professorat” de les titulacions de Pedagogia i Magisteri de les universitats participants.

Atès que, en el moment de la constitució de la xarxa, alguns dels professors participants estaven experimentant la reconversió de les seves assignatures a crèdits ECTS, la proposta de col·laboració va néixer com a mecanisme d'orientació i reforç al procés d'implementació dels paràmetres de l'Espai Europeu d'Educació Superior a les assignatures de “formació de formadors” en les titulacions de Pedagogia i Magisteri. La xarxa es va convertir en un context en el que es va començar a treballar, de manera col·laborativa, en la transformació curricular de diferents assignatures, en la cerca i disseny de metodologies actives per l'ensenyament universitari i en l'anàlisi i millora d'estratègies d'avaluació i seguiment dels aprenentatges de l'alumnat. Cal destacar que el treball col·laboratiu i compromès dels professors implicats en aquests projectes es va convertir en una potent eina de recerca i formació docent que va permetre, per una banda millorar l'aprenentatge de l'alumnat i per l'altre, crear i consolidar un context de formació i reflexió pel professorat participant.

b) Impulsar investigacions i projectes d'innovació docent per a la millora de la docència universitària

De manera paral·lela, la xarxa es va constituir com un espai en el que fomentar el disseny i desenvolupament de projectes interuniversitaris centrats en l'estudi i coneixement de la figura del professorat universitari i el seu desenvolupament professional, i en l'anàlisi de les transformacions que la professió docent universitària ha experimentat en els darrers anys. Els resultats d'aquestes investigacions han ofert un conjunt de contribucions rellevants des del punt de vista de la formació permanent del professorat i la millora de la docència universitària.

³ Xarxa temàtica de recerca i innovació de la formació als ensenyaments de Ciències de l'Educació. (2004XT00093). AGAUR - Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca, Generalitat de Catalunya. 2005-2007.

c) Intercanviar metodologia i materials curriculars per a la docència universitària

FASES	ACTIVITATS	TEMPORITZACIÓ	RESPONSABLES
1. Creació de la xarxa	1.1. Realització d'una trobada d'organització i de planificació de les tasques pel desenvolupament i consolidació de la estructura de la xarxa.	31-03-05	Universitat de Barcelona
2. Desenvolupament de la xarxa	2.1. Organització de reunions de treball entre els membres de la xarxa (UB, UAB, UIB, UdL, URV).	Al llarg del període de vigència del projecte (2004-2006)	Universitat de Barcelona
	2.2. Creació d'un espai virtual de la xarxa	2005	Universitat de Barcelona
	2.3. Intercanvi de metodologia i materials curriculars utilitzats en la formació de docència universitària.	2005	Universitat de les Illes Balears
	2.4. Proposta per l'elaboració d'una programació de postgrau en formació.	2006	Universitat de Barcelona
	2.5. Participació i elaboració de conclusions dels esdeveniments de difusió científica relacionats amb la temàtica de l'Espai Europeu d'Educació Superior.	2005 i 2006	Universitat Autònoma de Barcelona

	2.6. Organització de seminaris internacionals sobre la temàtica de la formació universitària i la gestió universitària.	3,4 de febrer de 2005 19, 20 d'octubre de 2006	Tots els membres de la xarxa
	2.7. Jornades de treball per l'organització del congrés internacional "Les noves tendències en la formació permanent del professorat".	Al llarg de l'any 2006	Tots els membres de la xarxa
3. Avaluació de la xarxa	3.1. Reunió entre tots els membres de la xarxa per l'avaluació del procés i dels productes de la xarxa.	Octubre de 2006	Universitat de Lleida
4. Consolidació de la xarxa	Cerca d'ajuts i alternatives per a la continuació de la xarxa	Al llarg del període de vigència del projecte (2004-2007)	Universitat de Barcelona i Universitat Rovira i Virgili

Aquesta experiència d'investigació i col·laboració va néixer també pel desig de tots els participants de cercar i explorar, des de la pròpia pràctica, nous plantejaments metodològics que fomentessin processos de canvi en l'ensenyament universitari. Sota aquesta finalitat, una de les activitats més importants de la xarxa, ha estat la de dissenyar i desenvolupar estratègies didàctiques dirigides a fomentar un aprenentatge autònom, reflexiu i col·laboratiu amb el recolzament de les Tecnologies d'Informació i Comunicació (TIC). Òbviament, aquesta és una tasca que no pot realitzar un professor de forma aïllada. És necessari crear comunitats de pràctica i implementar estratègies de treball col·laboratiu en xarxa que permetin al professorat desenvolupar-se professionalment i dissenyar materials didàctics per a les seves classes sense necessitat de convertir-se en experts programadors.

Per aconseguir aquests canvis, es va decidir assumir un enfocament d'investigació que permetés establir una relació dialèctica entre la teoria i la pràctica, partint del reconeixement de que les innovacions prenen el seu significat en la pràctica real, en contextos específics i canviants i que per tant, han de ser pensades i gestionades pel propi professorat. En aquest sentit, els membres de la xarxa es van constituir com una comunitat d'indagació i desenvolupament professional amb el propòsit de compartir de manera lliure i oberta les seves reflexions sobre els

processos d'ensenyament i aprenentatge i les seves experiències en les aules universitàries, assumint a l'hora el compromís de transformar i millorar la pràctica.

d) Dissenyar i promoure propostes de formació, inicial i permanent, del professorat universitari

La formació del professorat universitari es justifica per una gran diversitat de factors: el progrés i l'evolució de les ciències, el canvi en les societats modernes, el qüestionament permanent sobre els continguts utilitzats en l'ensenyament, etc. Conscients de la necessitat d'atendre a la formació del professorat universitari, els membres de la xarxa, al llarg de tres anys, han elaborat i implementat diferents propostes de formació del professorat, fonamentalment dirigides al desenvolupament de capacitats reflexives en i sobre el propi ensenyament i a l'adquisició d'habilitats que permetin al professorat interpretar i comprendre la docència i la realitat científica a la que pertany.

4. DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

En base a aquests objectius, la innovació que es va dur a terme va constar de tres moments o fases rellevants que es van iniciar en l'any 2004 i que es van prolongar fins el 2007. A continuació es descriuen breument, les fases de la innovació presentada i les principals accions que es van dur a terme en cadascuna d'elles:

Constitució de la xarxa.

Al llarg del mes de març de 2005, es van realitzar una sèrie de trobades a la Universitat de Barcelona (coordinadora de la xarxa) amb l'assistència de tots/es els coordinadors/es dels grups de recerca. L'objectiu d'aquests encontres era l'organització i la planificació de les tasques a desenvolupar en el marc de la xarxa.

En aquest primer moment, els professors participants en la innovació van treballar en la planificació de les activitats que es portarien a terme al llarg de dos anys. El pla de treball va ser elaborat de manera col·laborativa entre el professorat a través de diverses sessions de treball en les que es van prendre decisions sobre les accions a desenvolupar al llarg dels propers anys.

De forma annexa, durant aquestes sessions es va treballar en l'organització estructural de la xarxa a partir de les presentacions de cada grup i de la posada en comú dels interessos i les aportacions de cadascú. També es va posar en comú la disponibilitat dels recursos de cada universitat i l'experiència o coneixements que cada membre podia oferir.

Es va decidir que les accions que es portarien a terme en el context de la xarxa s'articularien al voltant de dos grans eixos:

- “**Intercanvi**” d'experiències i
- “**Creació**” de programes, metodologies i materials curriculars per a la docència universitària.

Partint d'aquests dos eixos, els membres de la xarxa van proposar diferents activitats i es van distribuir les responsabilitats a assumir entre les universitats participants:

TEMA	ACTIVITAT	RESPONSABLE
Intercanvi d'experiències	Espai Web del Grup	UB
	Materials curriculars	UIB
	Estratègies Didàctiques	URV
Creació de programes, metodologies i materials curriculars	Crèdits Europeus	UAB
	Màster en Innovació i Docència Universitària	UB
Malgrat que cada activitat va ser liderada per un grup de recerca, tots els grups van assumir el compromís de col·laborar en totes les activitats i de proporcionar el material que desponien respecte a cada tema.		

a) Desenvolupament de la xarxa

El desenvolupament de la xarxa es va manifestar a través de l'efectiva realització de les activitats citades amb anterioritat. Cal esmentar que la coordinació del projecte i la dinamització de la xarxa va ser portada a terme pel grup FODIP (Formació Docent i Innovació Pedagògica) de la Universitat de Barcelona.

En el context de la xarxa, i durant tres anys, es van portat les següents accions:

- **Organització periòdica de reunions de treball entre els membres de la xarxa** (UB, UAB, UIB, UdLI, URV)

Es van organitzar diverses sessions de treball entre tots els membres de la xarxa amb la finalitat de crear un espai de trobada i de posada en comú dels avanços, les problemàtiques i l'estat de les activitats assignades a cada grup de recerca. Sovint aquestes reunions es van convertir en veritables espais de diàleg i intercanvi, en una oportunitat immillorable per a problematitzar la pràctica, qüestionar els supòsits en les que aquesta s'assentava i reconstruir significats a la llum de la reflexió col·lectiva. L'oportunitat de poder compartir obertament les preocupacions de cadascú dels membres, discutir idees i escoltar altres

punts de vista, va generar veritables processos de autorreflexió sobre la pràctica mediatitzats per un context de diàleg i col·laboració.

- **Creació d'un espai virtual de la xarxa.** Al llarg del període de vigència de la xarxa es va dissenyar una pàgina web que contenia tots els avenços, materials i recursos dissenyats pels subgrups i components de la xarxa. Aquesta web, disponible en <http://www.ub.es/doe/recerca/fodip/index.html>, contenia també lectures, articles i activitats per les assignatures de "Formació de Professorat" de les titulacions de Pedagogia i Magisteri de les diferents universitats participants.
- **Disseny de noves metodologies i materials curriculars per a la docència universitària** en funció dels nous paràmetres de l'Espai Europeu d'Educació Superior.

En el context de la xarxa, es va dur a terme un estudi minuciós de les assignatures de "Formació del Professorat" que s'impartien a les titulacions de Pedagogia i Magisteri de les Universitats participants i de l'enfocament que aquestes havien d'adoptar en base als paràmetres establerts per l'EEES.

Fruit de diverses sessions de debat i reflexió, es va decidir sustentar l'ensenyament d'aquestes assignatures prenent com a punt de referència les teories constructivistes de l'aprenentatge. En aquest sentit, interessava promoure aprenentatges significatius basats en la comprensió (i no un aprenentatge memorístic); és a dir, fomentar el desenvolupament de capacitats de reflexió i una adequada gestió de la disciplina per part de l'alumnat. Vam decidir que els principis que guiarien l'ensenyament en les assignatures impartides pels components de la xarxa serien els següents:

1. Els objectius formatius de les assignatures devien relacionar-se amb el desenvolupament de la perícia en l'ús estratègic i flexible del coneixement front el record o retenció dels fets i continguts de les matèries.
2. El professorat devia actuar com a guia o mediador dels aprenentatges dels estudiants, a mesura que aquests els anaven construint.
3. Conseqüentment, els alumnes havien de assumir el paper de constructors actius del seu propi coneixement en lloc de jugar un paper passiu de recepció i aplicació tècnica d'informació.

Per això,

4. L'ensenyament devia plantejar-se a través del debat i confrontació constructiva de coneixements i la presentació de problemes i qüestions dilemàtiques que implicaren l'estudi de diverses alternatives, i

5. El professorat devia intentar recrear contextos formatius en els que l'error fos part consubstancial de l'aprenentatge i en els que tingués lloc l'aprenentatge col·laboratiu entre l'alumnat.

A partir d'aquests principis, i a través del desenvolupament de diverses sessions de reflexió en torn a l'experiència docent en aquestes assignatures, es va procedir a redissenyar-les, adequant el pla docent a crèdits ECTS i elaborant noves activitats d'ensenyament i aprenentatge i recursos didàctics.

En el context de la xarxa, es va portar a terme un estudi i discussió en torn a aquelles estratègies que més s'adequaven als objectius que es desitjaven en cadascuna de les assignatures, als continguts, a la grandària dels grups, a les característiques dels alumnes, etc. En aquesta fase d'anàlisi i reflexió, van sorgir un nombre important d'estratègies dirigides a fomentar la participació de l'alumnat en l'aula i la seva autonomia en el procés d'aprenentatge (per exemple, l'elaboració d'un projecte, estudi dirigir, el foro, el mètode de cas, etc.).

De manera simultània, es va buscar bibliografia rellevant i es van revisar experiències d'innovació i adaptació a l'EEES que s'havien portat a terme en altres universitats espanyoles. Es van realitzar també una sèrie d'accions dirigides a formar al professorat que participava en la xarxa, tenint en compte que aquest presentava diferents graus d'experiència docent. En aquest sentit, es van realitzar seminaris d'intercanvi entre els professors involucrats en la innovació i altres accions formatives centrades en la millora de la docència universitària en el marc de l'EEES.

Un altre tema que van treballar els membres de la xarxa, va ser l'estudi i delimitació del "*Perfil i competències del Pedagóg en el segle XXI*". Fruit del treball d'alguns membres de la xarxa i de diverses sessions d'estudi i reflexió es va elaborar un document en el que s'especificaven els àmbits d'actuació professional i les funcions del pedagóg. A mode d'exemple adjuntem un quadre que forma part d'aquest document:

Àmbits professionals	Tipologia d'institucions
1. Mitjans de comunicació, editorials, xarxa, ...	Televisió Premsa Editorials Plataformes virtuals Aprenentatge multimèdia Centres d'educació a distància Punts Òmnia
2. Salut, consum, medi ambient, .	Aules hospitalàries Centres d'atenció als toxicòmans Centres d'atenció a les dones maltractades Centres educatius i de recursos per discapacitats Educació per la salut Planificació familiar

	Centres de dia i residències per gent gran Escoles de natura Centres d'interpretació medi ambiental Organitzacions de consumidors
3. Administració	Ajuntaments Generalitat Diputació Parlament Centres de Recursos Equips d'Assessorament Psicopedagògic CREDAs Serveis d'informació juvenil Centres de desenvolupament locals Consells comarcals
4. Sistema educatiu	Instituts Educació Secundària Centres Educació Infantil i Primària Escoles d'Adults Instituts de Ciències de l'Educació Centres d'Educació Infantil Escoles Bressol Centres d'Autoformació
5. Justícia: adults i joves	Centres penitenciaris per adults i joves Centres de Menors Centres d'acollida Residències
6. Treball Formació a l'empresa Formació ocupacional	Departaments de recursos humans i de formació a l'empresa Escoles tallers Aules taller Sindicats Patronals Centres Ocupacionals per discapacitats Centres especials de treball Centres de desenvolupament local
7. Cultura i lleure Activitats pre-escolars Dinamització sociocultural i comunitària	Museus Ludoteques Biblioteques / hemeroteques / mediateques Casals de gent gran i joves Escoles d'adults Centres cívics Ateneus Cases de cultura

	Cases de colònies Associacions de veïns Esplais Comissions de cultura i festes
8. Infància i adolescència en risc	Centres oberts CRAES Residències i pisos tutelats
9. Recerca	Fundacions Instituts de recerca Grups de recerca Universitat

Quadre núm. 1: Àmbits d'actuació professional del pedagog

- ***Proposta per l'elaboració d'una programació de màster en Política, Formació, Avaluació i Qualitat en Educació Superior.***

Una de les tasques del Grup FODIP, com a grup coordinador de la xarxa, va ser la de proposar un màster dins del Programa Oficial de Postgraus (POP) de la Universitat de Barcelona. En concret es va dissenyar un màster únic amb un tronc comú amb itineraris o mencions, dirigit a càrrecs acadèmics en exercici interessats en millorar la seva tasca gestora.

- ***Participació i elaboració de conclusions dels esdeveniments de difusió científica relacionats amb la temàtica de l'Espai Europeu d'Educació Superior.***

Al llarg de tres anys, els membres de la xarxa van participar de manera sistemàtica en diferents esdeveniments, de caràcter local o nacional, sobre la temàtica de l'Espai Europeu d'Educació Superior. Amb la participació dels membres de la xarxa en diferents modalitats de formació es pretenia aconseguir informació suficient sobre l'estat de la universitat europea per poder, més endavant, proposar accions que permetessin adaptar de manera adequada les titulacions de Pedagogia i Magisteri de les Universitats Catalanes als nous requeriments de l'EEES.

- ***Organització de diversos seminaris i congressos internacionals sobre la temàtica de la formació i la gestió universitària.***

Els membres de la xarxa van impulsar i organitzar dos seminaris i un congrés de caràcter internacional al voltant de la formació i la gestió universitària:

1. Seminari internacional d'intercanvi d'experiències "*La formació del professorat universitari a l'Espai Europeu d'Educació Superior*" (Barcelona, 3-4 de febrer de 2005). Van participar les universitats participants en la xarxa, Universitat de Bucarest (Romania), Universitat do Minho (Braga-Portugal) i Universitat de Göteborg (Suècia).

2. Seminari Internacional RELFIDU de *“Formació, Política i Gestió Universitària”*, celebrat a Barcelona, els dies 19 i 20 d'octubre de 2006.

b) Congrés Internacional “Les noves tendències en la formació permanent del professorat”. Organitzat a Barcelona, el 5, 6 i 7 de setembre de 2007 i adreçat a formadors i formadores del professorat de tots els àmbits educatius i professionals dedicats a la recerca, gestió, planificació, desenvolupament i avaluació de la formació permanent del professorat.

c) Avaluació de la xarxa

Aquesta activitat, responsabilitat de tots els membres de la xarxa, es va dur a terme quasi al finalitzar l'experiència d'innovació i formació. L'avaluació final es va portar a terme en tres grans àmbits:

- **Avaluació de la participació dels components de la xarxa:** nombre de reunions, nivell i qualitat de la participació, continuïtat de les tasques desenvolupades, nivell i estratègies de comunicació assolits.
- **Avaluació de les activitats desenvolupades per la xarxa.**
- **Avaluació general dels resultats i productes de la xarxa:** Valoració de la viabilitat de la xarxa i de la seva projecció així com de la possibilitat d'incloure més grups de recerca d'universitats catalanes i espanyoles.

5. RESULTATS I CONCLUSIONS

Una vegada finalitzada l'experiència podem dir que:

- La consolidació de comunitats de pràctica constitueix una alternativa per a que el professorat es comprometi a traçar accions col·laboratives amb altres professors i institucions. Les comunitats d'indagació i desenvolupament professional poden convertir-se en una estructura de recolzament que ajudi al professorat a iniciar-se en la cerca conjunta d'ajuts i recursos pel desenvolupament d'accions formatives i propostes alternatives d'acció per a la millora de l'ensenyament universitari.
- Per aconseguir que les comunitats de pràctica esdevinguin veritables motors de canvi i innovació, és necessari que la seva conformació no respongui a una imposició externa, sinó que respongui al desig i la voluntat d'un grup de professors universitaris compromesos amb el canvi educatiu i amb l'anàlisi i la reconstrucció de les pràctiques docents universitàries. D'igual manera, és pertinent que les comunitats de pràctica estiguin conformades per professors que presentin problemàtiques, inquietuds i expectatives similars, a fi d'aconseguir un llenguatge comú que faciliti el disseny i desenvolupament d'innovacions.
- Aconseguir que els canvis en educació siguin sostenibles, requereix del compromís conjunt del professorat amb la millora de la pràctica. Això requereix de l'establiment d'una responsabilitat compartida i d'unes relacions democràtiques que, en el si de la comunitat, permetin la participació activa de tots els membres en el disseny i desenvolupament de les propostes de canvi.

- La implicació del professorat en un procés de treball col·laboratiu en torn a l'elaboració de recursos i materials per a la docència i el desenvolupament conjunt de diferents projectes d'innovació, es converteix en una important font d'aprenentatge. És així perquè la planificació col·laborativa d'accions que permetin millorar la docència universitària condueix al professorat a "re-plantejar-se" i a "re-escriure", en un sentit de projectiva, la pròpia pràctica en busca de noves i millors formes d'ensenyament. Aquesta activitat, permet al professorat confrontar el seu saber construït en torn a l'ensenyament d'una matèria amb el saber dels altres, i amb una pràctica compartida de la que han d'emergir noves comprensions i significats sobre docència universitària. La posada en pràctica d'un pla d'acció dissenyat pels membres d'una xarxa aporta noves perspectives i comprensions sobre l'ensenyament, l'aprenentatge i els processos d'innovació curricular que emergeixen de la reflexió sobre les experiències viscudes a l'aula.
- Molt relacionat amb l'apartat anterior, és precís destacar que el treball col·laboratiu entre professors de diferents universitats que ostenten categories professionals diferents i que compten amb una experiència docent també dispar (becaris predoctorals, associats, titulars i catedràtics) genera un veritable espai de formació docent. La tasca d'integrar i contrastar diferents maneres d'"entendre i fer l'ensenyament" en torn a una sèrie d'innovacions col·laboratives, suposa compartir la pròpia pràctica per després tornar a la mateixa i qüestionar-la a través del nou coneixement adquirit a la llum de la pràctica dels altres. Tot això no fa més que corroborar les aportacions d'alguns autors (Brockbank i McGill, 2002) respecte a l'importància de compartir l'ensenyament amb altres companys per observar-la i analitzar-la. L'aprenentatge adult i universitari succeeix quan un docent intercanvia coneixements científics i creences pedagògiques amb els altres i quan exposa la seva pràctica para que aquesta pugui ser diseccionada i valorada.

Com a propostes de futur, cal destacar que és necessari, consolidar i ampliar la "Xarxa d'Investigació i Innovació de la Formació dels Països Catalans" amb membres d'altres universitats de l'àmbit local, nacional i/o internacional. Un primer pas ja ha estat donat amb la incorporació de la "xarxa catalana" en la macroestructura RELFIDU (Red Europa América Latina sobre la Formación y la Innovación en Docencia Universitaria). Aquesta xarxa està constituïda per Universitats d'Europa i Amèrica Llatina interessades en temes relacionats amb la innovació i la docència universitària.

Referències bibliogràfiques

- BROCKBANK, A. y MCGILL, I. *Aprendizaje reflexivo en la educación superior*. Madrid: Morata, 2002.
- FLINDERS, 1988. Cit. por MONTERO, L. *La construcción del conocimiento profesional docente*. Santa Fe: Homosapiens, 2001.
- FULLAN, M. y HARGREAVES, A. *What's worth fightin for in your school?* Bristol: Open University Press, 1992.
- GIMENO SACRISTÁN, J.; "El profesor como investigador en el aula: un paradigma de formación de profesores. *Educación y Sociedad*. Vol. 1, N° 2, 1983, 51-73.

- LORTIE, D. *The schoolteacher. A sociological study*. Chicago: The University of Chicago Press, 1975.
- TEDESCO, J.C. *Profesionalización y capacitación docente*. Buenos Aires: AIPE, 2001.
- TORREGO, L.; LÓPEZ PASTOR, V. "La didáctica y la democracia: algunas cuestiones olvidadas en la calidad del trabajo docente en la universidad. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*. Vol 2, no. 1, 1999, pp. 1-18. Disponible en www.uva.es/aufop/publica/revelfop/99-v2n1.htm. Fecha de consulta: 19 de septiembre de 2007.
- WENGER, R. *Communities of practice: Learning, meaning and identity*. Cambridge University Press, 1998.